

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

IT

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

רַחֲמִים וְרַחֲמִיךָ וְהִרְבֵּךְ כַּאֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: יט כִּי תִשְׁמַע
 בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר אֶת־
 כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
 הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ: ס רַבִּיעִי יד א בְּנִים
 אֲתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא
 תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׂמוּ קָרְחָה
 בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת: כ כִּי עַם קָדוֹשׁ

בארמהערציגקייט, זא דאס
 ער ויך דיינער ערבארמע אונד
 דיך וידער פערמעהרע, וויא
 ער דיינען פאטערן צוגעשוואָן
 רען: (יט) אין זא פערן דו
 דער שטיממע רעו עוויגען
 דיינען גאטטעו געהארבזט,
 אונד זיינע געבאטהע, די
 איך דיר יעצט פארטראגע,
 האלטעו: דאס דוא אלזא
 טהוט, וואו אין דען אויגען
 דעו עוויגען דיינען גאטטעו
 רעכט איזט:

יד (א) איהר ויך קינדער
 דעו עוויגען, אייערו
 גאטטעו: איהר מיסט אייך

אלזא, בייא אינער לייכע, קיינע וואונדען איינשניידען, אויך קיינע פלאטטע צווישען
 דען אויגען שעערען: (כ) דען דוא ביזט איין, דעם

תרגום אונקלוס

רש"י

רַחֲמִין וּרְחַמֵּיךָ עֲלֶיךָ וְיִסְגִּינָה כְּמֵא דִּי
 קָנִים לְאַבְרָהָם: (יט) אַרְי תִּקְבֵּל
 לְמִיטְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמִיטְרַת פְּלִי-
 פְּקוּדָתֵי דִּי אָנָּא מְפַקְדֵּי לֶךָ יוֹמָא
 דִּי לְמַעַבְדֵּי דְפִשְׁרֵי קָדְשׁ יִי אֱלֹהֶיךָ:
 יד (א) בְּנִין אֲתוֹן קָדְשׁ יִי אֱלֹהֶיכוֹן
 לֹא תִתְחַמְּטוֹן וְלֹא־תִשְׂוֹן

יד (א) לא תתגודדו. לא תתנו גדולה
 ושרט בבשרכ' על מת כדרך שהאמוריים
 עושים לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראויין
 להיות נאים ולא גדולים ומקורחים: בין
 עיניכם י' אבל הפדחת ובמקום אחר הוא אומר
 ולא יקראו קרסה בראש לעשות כל הראש
 כבין העינים: (ב) כי עם קדוש אתה קדושת
 עמך

מְרַט בֵּין עֵינֵיכוֹן עַל מִית: (ג) אַרְי עַם קָדִישׁ

באור

יד (א) לא תתגודדו, כלכתיב ויתגודדו כמשפס נמרבות וברמחיס, לא תתנו גדולה
 וקרסה בראשכס, כדרך שהאמוריים עושים, לפי שאתם בניו של מקום, ואתם
 ראויים להיות נאים, ולא גדולים ומקורחים: (רש"י): בין עיניכם, אבל הפדחת, ובמקו'
 אחר הוא אומר ולא יקראו קרסה בראש (ויקרא כ"א ה'), לעשו' כל הראש כבין העינים.
 (רש"י): למת, בשביל מת: ועם בניו אתם, אחר שתדעו שאתם בניו לשם והוא איהב
 אתכם ותר מהאב לכן אל תתגודדו על כל מה שיעשה, כי כל אשר יעשה לטב הוא, ואם
 לא תבינוהו: כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם רק יסמכו עליו, כן תעשו גם
 אתם כי עם קדוש אתה ואיך כאשר כל הגוים, על כן לא תעשה כמעשיהם (לנער עמך
 בשביל מתך יותר מדאי יק' בן בנו של ק' לתת גדולה ושרט בבשרכס שהוא דבר מתועב לפני
 המקום, שנראה כאלו תחשוב שהשם עשה זאת להרע לך). (הראב"ע), ולא ואסור הכתוב
 הנבי, כי העבד יתעורר לבכות נפרוד האוהבים ומודוס אף במיין (ואין רמון השם יתעלה
 להכחיש

אה
יהו
מכ
הא
כל
אע
וש
ואו
בה
שכ
את
למן
די
כל
תור
(ה)
וריו
בעי
מל
להכ
סמן
והי
יות
בלג
ולא
(ד)

ראה יד

תרגום אשכנזי עב

אתה ליהוה אלהיך ובך בחר
יהוה להיות לו לעם סגולה
מכל העמים אשר על פני
הארצה : ס לא תאכל
כל הנועכה : ד זאת הבהמה
אשר תאכלו שור שה כשבים
ושה עיבים : ה איל וצבי ויהמור
ואקו ודישן ותאו וזמר : ו וכל
בהמה מפרסת פרסה ושסעת
שמע שתי פרסות מעלת גרה

בכהמה

צוויא קלוען גאנץ דורכשפאלטעט, אונד ווידערקויאנד איזט : קאנגט

דעם עוויגען דיינעם גאטטע,
הייליגען פאלק, אונד דין
האט דער עוויגע אונטער
אללען פאלקערן אויף דעם
ערדבאדען ערוואהלט, זיינע
לייבנאטציאן צו זיין : (ג) דוא
זאלרזט ניכטן שייאענווור-
דיגען עסען : (ד) פאן פיער-
פייסגען טהירען קאנט איהר
עסען : אכוען, שאפע, ציגען :
(ה) דזירשע, רעדזע, דאז
טהיר יחמור : דען שטיינבאק,
דאז טהיר דישן, דען אויער-
אכוען אונד דאז טהיר זמר :
(ו) איבערהויפט איין פיער-
פייסגען טרזיר, דאז אב-
געטחיילטע קלוען האט,
דאז נעמליך דען פום און

תרגום אונקלוס

ר ש"י

את קדם יי אלקה ובך אתרעי יי
למהני ליה לעם חביב מפל עממיא
די על אפי ארעא : (ג) לא תכול
כל דטרחק : (ד) דין בעירא דתכלון
תורין אמרין רחלין וגדין דעיון :
(ה) אילא ומביא ויהמורא ויעלא
ורמא ותורפלא ודיצא : (ו) וכל-
בעירא דסדיקא פרסתא ומטלפא
טלפין תרתין פרסתא מסקא פשרא
בבעירא

עצמך מאבותיך ועד ובך בחר ה' : (ג) כל
תועבה * כל שתעבתי לך כגון כרס אונן ככור
כדי לשוטטו במדינה הרי דבר שתעבתי לך כל
מוס לא יהי בו * כל ולמד כאן שלא ישמע
ויאכל על אותו המוסי בשל בשר בחלב הרי
דבר שתעבתי לך והזהיר כאן על אכילתו :
(ד) זאת הבהמה : (ה) איל וצבי ויהמור *
למדנו שהסיה בכלל בהמה ולמדנו שבהמה וסי *
טמאה מרובה מן העבודה שצכ"מ פורט את
הנועט : אקו * מתורגס יעלא * יעלי סלע
(איוב ל"ט) הוא אשטנ"בוק (שטיינבו"ק) :
ותאו * תורבלל תור היער באל"א יער בלשון
ארמיו והוא אוראוכסן : (ו) מפרסת * סדוקה
כתרגומו : פרסה * פלכ"טה בלע"ז (מבואר
ויקרא

באור

להכחיש ולכחש בטבע, כי הלא מידו היא? אלא להתהיג בה על פי מדת החכמה, ומכאן
סמך לרבותינו באסרה להתאבל יותר מדאי (הרמב"ן) : (ב) סגולה מכל העמים, אתה אה צ
והיא בין העמים כסגולה בין החפנים, שהאדם אוהב משמר כל חפציו, אבל הסגולה משמר
יותר מכלש : (ג) כל הנועכה, טעם הסמך פרשת לא תאכל כל תועבה, כי אתם עס קדוש
בלב וצפה, ותהיי מובדלים מן העמים, וכל רואיכם יכירו אתכם כי לא תקרסו על מת
ולא תאכלו כל סי, ואם אתה עס קדוש אין ראוי שתאכל טמא ותטמא הכפש * (הראב"ע) :
(ד) זאת הבהמה, סיה בכלל בהמה (חולין ס"ג) : (ה) איל וצבי, ידועים, והחמשה
האחרים

בְּהִמָּה אֲתָה תֹאכְלוּ: ז אֶת-
 אֲתֹנֹתָיִךָ לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעַל
 הַגֶּרֶה וּמִמִּפְרִי־הַפְּרָסָה
 מִן-הַשְּׂסוּעָה אֶת-הַגִּמְלָה וְאֶת-
 הָאֲרָנְבֹת וְאֶת-הַשֵּׁפֶן כִּי-מַעֲלָה
 גֵּרָה הִמָּה וּפְרָסָה לֹא הַפְּרִי־סוּ
 טְמֵאִים הֵם לָכֵם: ח וְאֶת-
 הַחֲזִיר כִּי-מִפְרִי־פְרָסָה הוּא
 וְלֹא גֵרָה טְמֵאָה הוּא לָכֵם
 מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְגִבְלָתָם
 לֹא תִגְעוּ: ט אֶת-זֶה
 תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם כָּל

קאָננט איהר עסען: (ז) פֶּאָל=
 גענדע אָבער, דיא ברֶאָם
 ווידערקויען, אָדער ברֶאָם
 דורכגעשפּאַלטנע קלויען
 האַבען, זאָללֶט איהר ניכט
 עסען: דאָז קאָמעל, דען
 האָזען אונד דאָז קאָנינגען
 (י"ט דיא בערגמוז וי"ט דאָז
 שטאַכעלשוויין) דען זיא זינד
 צוואַר ווידערקויאנד, האַבען
 אָבער קיינע אָבגעטהיילטע
 קלויען, זינד אייך אַלואַ אונג-
 ריין: (ס) דאָז שוויין, דען עו
 האָט צוואַר אָבגעטהיילטע
 קלויען, איזט אָבער ניכט
 ווידערקויענד, אונד אַלואַ
 אייך אונריין: פֶּאָן איהרעם
 פֶּליישע זאָללֶט איהר ניכט
 עסען, אונד איהר אַז ניכט
 בעריהרען (צו דער צייט
 געמליך, ווען איהר אייך ריין
 האַלטען מיסט): (ט) פֶּאָן אַללעם, וואָז אים וואָסער לעבט קאָננט

אשר

תרגום אונקלוס

רש"י

בְּבַעֲרָא יְתָה תִּכְלוּן: (ז) פֶּרֶם ית-
 דִּין לֹא תִכְלוּן מִמִּסְקֵי פִּשְׂרָא
 וּמִמִּסְדִּיקֵי פִּרְסָתָא טְטִלְפִי טְלִפְיָא
 ית־גִּמְלָא וְיִת־אַרְנָבָא וְיִת־מִפּוֹא אַרִי
 מִסְקֵי פִּשְׂרָא אֲנוּן וּפְרָסָתְהוֹן לֹא
 סְדִיקָא מִסְאָבִין אֲנוּן לְכוּן: (ח) וְיִת
 חֲזִירָא אַרִי סְדִיק פִּרְסָתָא הוּא וְלֹא
 פִּשֶׁר מִסְאָב הוּא לְכוּן מִפִּשְׁרֵיהוֹן
 לֹא תִכְלוּן וּבְגִבְלָתְהוֹן לֹא תִקְרָבוּן:
 (ט) ית־דִּין תִּיכְלוּן מִכָּל דִּי־בְמִיָּא

ויקרא י'א ג' וכן התכשמת והדוכיפת) :
 ושוסעת חלוקה בשתי כפרנים שיש סדוקה
 ואינה חלוקה בכפרנים והיא טמאה: בנהמה
 משמע מה שמכא בנהמה אכול מכאן אמרו
 שהשגל כיתר בשמיטת אמו: (ז) השסוע'
 צריה היא שיש לה שני גבין ושני שדראות
 אמרו רבותינו למה נשנו בנהמות מופסי השסוע'
 ובעופות מפני הראה שלא כאמרו בת"כ:
 (ח) ובגבלתם לא תגעו רבותינו פירשו ברגל
 שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל יכול יהיו
 מזהרים בכל השנה תלמוד לומר אמור אל
 הכהנים וגו' ומה טומאת המת שמורה כהנים
 מזהרים ואין ישראל מזהרים טומאת נבלה
 קלה

די

בל

באור

האחרים צריכים לקבלה. (הראב"ע): והמתרגם האשכנזי תרגם אקו ותאו (שטיינבוך
 אורחאבסן), כדע' רש"י, ולא תרגם השלשה הנשארים לפי שאינם ידועים לנו: והנה פרט
 בנהמה ותי' את הטהורים ובעוף פרט את הטמאים, שנכל מקום פרט את המועט, ובנהמ'
 וקי'

ראה יד

תרגום אשכנזי עג

אֲשֶׁר-לֹא סִנְפִיר וְקִשְׁקִשָּׁתָּהּ
 תֹאכְלוּ: וְכֹל אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ
 סִנְפִיר וְקִשְׁקִשָּׁתָּהּ לֹא תֹאכְלוּ
 טָמֵא הוּא לָכֶם: ס יֵא כָל-
 צִפּוֹר מְהֵרָה תֹאכְלוּ: יז וְזֶה
 אֲשֶׁר לֹא-תֹאכְלוּ מֵהֶם הַנֶּשֶׁר
 וְהַפֶּרֶס וְהַעֲזִיזָה: יח וְהַרְאֵה
 וְאֶת-הָאֵיָהּ וְהַדִּיָּה לְמִינָהּ:
 יד וְאֶת כָּל-עֶרְב לְמִינֹו: טו וְאֶת
 בֵּת הַיַּעֲנָה וְאֶת-הַתְּחָמִים וְאֶת-
 הַשְּׁחָף וְאֶת-הַנֶּגֶץ לְמִינֵהוּ:
 טז וְאֶת-הַכּוֹס וְאֶת-הַיִּנְשׁוּף
 וְהַנְּשֻׁמָּת: יז וְהַקָּאָת וְאֶת-

הרחמה

קאננט איהר פאלגענדעו
 עסען: אללעו, וואו פלאם
 פערערן אונד שופפען האט:
 (י) וואו אבער ניכט פלאם
 פערערן אונד שופפען האט,
 זאללט איהר ניכט עסען: עז
 איזט אייך אונריין: (יא) אללע
 ריינע פאגעל דירפט איהר
 עסען: (יב) פאלגענדעו אבער
 זאללט איהר ניכט עסען: דען
 אדלער, דען ביינברעכער
 אונד דען שווארצען אדלער:
 (יג) דען ווייסען האביכט, דען
 שווארצען האביכט אונד דען
 גיאר, מיט זונער ארט:
 (יד) דען ראבען נאך זיינען
 ארטען: (טו) דען שטרוים
 פאגעל, דיא שוואלבע,
 דאז מעערהוהן: אונד דען
 שפערבער נאך זיינער ארט:
 (טז) דען אוהו, דיא נאכט
 איילע, אונד דיא פלעדרימוז:
 (יז) דען פעליקאן, דען

רש"י

תרגום אונקלוס

די ליה ציצין וקלפין תיכלון:
 (י) וכל די לית ליה ציצין וקלפין
 לא תיכרון מסאב הוא לכון:
 (יא) כל צפר דבי תיכלון: (יב) ודין
 די לא-תיכלון מנהון נשרא וער
 ועזיא: (יג) ובת בנפא ומרפיתא
 ודיתא לונה: (יד) וית כל עורבא
 לונה: (טו) וית בת נעמיתא וציצא
 וצפר שחפא ונצא לונהי: (טז) וקריא
 וקפופא וכותא: (יז) וקתא

קלה לא כל שכן: (יא) כל צפור טהורה
 תאכלו להתיר משולחת שנמכרע: (יב) זה
 אשר לא תאכלו מהם לאסור את השחופה:
 (יג) הראה והאיה היא ראה היא איה היא
 דיה ולמה נקרא שמה ראה שרואה ביותר ולמה
 הזהיר בכל שמותיה שלא ליתן פתרון פה לבעל
 דין לחלוק שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה
 והבא להתיר אומ' זו דיה שמה או איה שמה
 וזו לא אסר הכתוב ובעופות פרט לך הטמאים
 ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים
 לפיכך פרט את המועט: (טז) התכשמת
 קל"בא שו"רין (בל"א פלעדרימית): (יז) שלך

וירקריקא

באור

וחי' הטמאים מרובים, ובשף הטהורים מרובים מן הטמאים: וביתר הפרשה ובאורה עיין מה
 שכתב הרב המבאר בפרשת ויהי ביום השמיני: (ח) ולא גרה, תמסר מלת יגר דרך קצרה,
 קו

הוֹרַחְמוּהָ וְיִתְּהוּ שְׂרָף :
 יח וְהַחֲסִידָה וְהַיֵּאֱנֶפֶה לְמִינָהּ
 וְהַדּוֹכִיפַת וְהַעֲטִלָּה : יט וְכֹל
 שְׂרִץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם
 לֹא יֵאָכְלוּ : כ כָּרְעוֹף טָהוֹר
 תֵּאָכְלוּ : כא לֹא תֵאָכְלוּ כָּל־
 נְבִלָה לְגֵר אֲשֶׁר־בְּשַׁעְרֵיךָ
 תִּהְיֶנָּה וְאֵכְלָהּ אִם מָכַר לְנִכְרֵי

דען גרין שפעכט אונד דען
 פֿישרײגער : (יח) דען שטאַרד ,
 דען דערדער מיט זיינער
 אָרט : דען אויערהאַהן אונד
 דיא שוואַלבע : (יט) אַללען
 קריכענדע געפֿליגעל זאָלל
 אויך אונרײן זײן : אונד נײַכט
 געגעסען ווערדען : (כ) אַללען
 רײנע געפֿליגעל אָבער דירפֿט
 איהר עסען : (כא) איהר
 זאָללט קײן אַזאָ עסען ,
 זאָנדערן עז דעם פֿרעמדען ,
 דער בײַא דיר געדולטעט
 ווײַד , צו עסען געבען אָדער

אוינעם אויזוואַרטיגען פֿערקויפֿען : דען

תרגום אונקלוס

רש"י

וירקריקא ושליונא : (יח) וחוריתא
 ואבו לונה ונגר טורא ועטלפא :
 (יט) וכל רחשא דעופא מסאב הוא
 לכוז לא יתאכלון : (כ) כל־עופא
 דבי תיבולון : (כא) לא תיבולון פר
 נבלא לתותב ערל דבקרונ תתנינה
 וייבלנה או תזבנינה דבר עטמין
 ארי

השלה דגים מן הים : (יח) דוכיפת * הוא
 תרגול הדב ובלעז' הרו"פא (הוס"א בל"א
 וידעהאפ) וכדבלתו כפולה : (יט) שרץ
 העוף * הם הנמוכים הדוחשים על הארץ
 כגון זנבין וכרעים ומגבים טמאים קרויים
 שרץ : (כ) כל עוף טהור תאכלו * ולא את
 הטמא כל ליתן עשה על לא תעשה וכן צבהמי'
 אותה תאכלו ולא צהמה טמאה לאו הבא מכלל
 עשה עשה לעבור עליהם צעשה ולא תעשה :
 (כא) לגר אשר בשעריך * גר תושב שקבל עליו
 שלא לעבוד עבדות אלילים ואוכל ככלות : כי
 עם קדוש אתה לה' * קדש את עמך במותר
 לך

באור

או מלת לו * (הראב"ע) : (יט) וכל שרץ העוף , הם הנמוכים הדוחשים על הארץ כגון
 זנבנים וכרעים ומגבים טמאים הם קרויים שרץ * (רש"י) : (כ) כל עוף טהור תאכלו ,
 עוף יותר כולל מן צפור , שרץ העוף לא יקרא צפור , ויתכן שאמר כאן כל עוף טהור להוסיף
 מיני המגבים הטהורים המזכרים בפרש' שמיני , שאינם בכלל כל צפור טהורה תאכלו :
 ואמר רז"ל שכל ליתן עשה ולא תעשה על אכילת הטמאים , וכן צבהמה אותה תאכלו ולא
 צהמה טמאה , לאו הבא מכלל עשה עשה , לעבור עליהם עשה ולא תעשה : וצפרי אמרו
 כל צפור טהורה תאכלו , זו מנות עשה , הכוונה לדעת הרמב"ן ז"ל על הלוא הבא מכללה ,
 ורמב"ם כתב שהיא מנות עשה לבדוק בטימני הטהרה והטומאה : (כא) לא תאכלו כל
 נבלה , מהעוף ומהצבהמה (אבל לא מן הדג) * (הראב"ע) , כי מלת נבילה תורה על גוף
 מת מושלך ארצה בלי קבורה , והוא סמי ומאוס בעיני העובדים עליו , אבל דגים יש להם
 קבורה במים שהיו שם , ולכן נאמר בנבלת חיה , בנבלת צהמה , בנבלת עוף , בנבלת שרץ ,
 ולא נאמר בשם מקום בנבלת דג : לגר אשר בשעריך , גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד
 ע"א ואוכל ככלות : או מכר , או תמכור לנכרי איכנו דר בארץ , ועמם כי עם קדוש
 אתה

בִּי עִם קָדוֹשׁ אֱלֹהֵי לְיְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְאַתְבָּשֵׁל גְּדִי בַחֲלֵב
אָמֵן : פ חמישי

כֹּכ עֵשֶׂר הַתְּעִשֹׂר אֶת כָּל־
תְּבוֹאֶת זֶרַע הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה
שָׁנָה שָׁנָה : כג וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־
יִבְחַר לְשֵׁבֶן שְׁמוֹ שָׁם מֵעֵשֶׂר
דָּגַנְךָ הַיֵּרֶשֶׁת וַיִּצְהַרְךָ וּבְכֵרֶת

בקרך

דען דוא ביזט איין דעם עוויגען
דיינעם גאטטע געהייליגטען
פאלק : דוא זאל לזט דאז
באקבען ניכט אין זיינער
מוטטער מילך קאצען :
(כג) דען ערטראג דינער
אויזאט : דוא נעמליך יאהר
ליך אויף דאז פעלד געבראכט
ווירד, זאל לזט דוא פער
צעהנטען : (כג) אונד דען
צעהנטען פאן דיינעם גע
טריידע, מאזט, אונד אעלע,
וויא אויך דיא ערוטגעבורטען
דיינען גראסען אונד קליינען
פירען, פאר דעם עוויגען
דיינעם גאטטע, אן דעם

ארטע פערצעהרען, דען ער ערוואהלען ווירד, זיינען נאמען דאזעלבוט רעזידירען

צו

תרגום אונקלוס

רש"י

אָרִי עִם קָדִישׁ אֱלֹהֵי קָדְשׁ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא
תִּיכָלוֹן בְּשֹׁר בַּחֲלֵב : (כג) עֵשֶׂר
תְּעִשֹׂר יֵת כָּל עֵלְלֵת זֶרַע דְּיִפְקוּ
חֲקֵלָא שָׁנָא שָׁנָא : (כג) וְתִכּוּל קָדְשׁ
יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרַעֵי לְאַשְׁרָאָה
שְׁכֵנֵי תִיהֲדַתְמֵן מֵעֵשֶׂר עֲבוּרָךָ חֲמִרָךָ
וּמִשְׁחָךָ וּבִבְרִי תוּרָךְ

לך דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם
איסור אל תתירם בפניהם: לא תבשל גדי
שלש פעמים פרט לחיה ולעופית ולבהמה
טמאה: לא תבשל גדי: (כג) עשר תעשר
מה ענין זה אבל זה אמר להם הקב"ה לישראל
אל תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן
במעו אמותיהן שאם אין אתם מעשרים מעשר
כראוי כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח
קדים והיא משדפתן שנאמר ושלפה לפני קומה
(מלכים ב' י"ט) וכן לענין בכורים: שנה
שנה מכאן שאין מעשרין מן הקדש על היסן:
זה מעשר שני שכבר למדנו ליתן

באור

אתה דבק עם לא תבשל גדי בחלב אמו, כי הוא אינו מאכל כתעב, אבל יאסור אותו להיותינו
קדושים במאכלים, או שלא כהי' עם אבזרי לא ירחמו שחלבו את החלב מן האם שנתבשל בו
הנן, אף על פי שכל בשר בחלב נכנס בלאו הזה, כי כל מונקת תקרא אם, וכל יונק יקרא
גדי, והוא דרך הבשול, והנה בכלם אכזריות: (הרמב"ן), ועיין מה שכתבנו בבאור כי
תשא (שמו"ד כ"ו): (כג) היצא השדה, אמר ר' יהודה הלוי הספרדי כ"ע כי הוא דבק
עם זרעך, והטעם הזרע שהוכתה אל השדה, ולפי דעתי שהוא כפשוטו וטעמו על התבואה
מה שיוצאת השדה, ואם יטעון טוען כי הכתוב אמר היוצא והוא מהפעלים שאינם יוצאים
לאחרים הראינו לו העיר היוצאת חלף: (הראב"ע), וכן תרגם אוינקלס דיפיק חקלא:
ואולם המתרגם האשכנזי תרגמו כדעת ר' הלוי, ודעתו שאף אם תאמר תיבת יוצא
פעל יוצא לשני, והי' כאלו אמר תבואת זרעך המוכיח השדה שנה שנה, הוא נגד
דרכי הלשון, שתי' מלת תבואת הפעול, ועליה ואמר המוכיח: (כג) ובכרת בקרך
יאכלם

צו לאסען : דאמיט הוא
 לערנוט פאר דעם עוויגען
 דינעם גאטטע צו אללען
 צייטען עהרפֿורכט האבען :
 (כד) וואָרע דיר אַכער דיא
 ריזע צו בעשוועהרליך , אונד
 דוא קאָנטעזט זאָלכעו ניכט
 פֿאַרטבריינגען : אינדעם דער
 אָרט , דען דער עוויגע דיין
 גאָטט ערוואָהלען ווירד ,
 זיינען נאָמען דאָהין צו זעצען ,
 עטוואַ ווייט פֿאָן דיר ענט-
 פֿערנט זיין : אונד דער עוויגע
 דיין גאָטט דיק רייכליך גע-
 זענגעט דואָבען דירפֿטע :
 (כה) זאָ קאָננוט דוא עו צו
 געלדע מאַכען : אונד דאָ
 געלד איינבינדען אונד מיט
 אַן דען אָרט נערהמען , דען

בִּקְרָה וְצִאֲנֶה לְמַעַן תִּלְמַד
 לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־
 הַיָּמִים : כִּד וְכִי־יִרְבֶּה מִמֶּךָ
 הַדָּרָה כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוּ כִּי־
 יִרְחַק מִמֶּךָ הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם
 כִּי יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ :
 כִּי וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף
 בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר
 יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ : כִּי וְנִתְּתָה

הכסף

דער עוויגע דיין גאטט ערוואָהלען ווירד : (כו) דאָרט קאָנט

רש"י

תרגום אונקלוס

ליתן מעשר ראשון ללוים שכאמר כי תקחו מאת
 בני ישראל וגומר וכתן להם רשות לאכלו בכל
 מקום שכאמר ואכלתם אותו בכל מקום על
 כרחק זה מעשר אחר הוא : (כד) כי יברכך
 שתהא התבואה מרובה לשאת : (כו) בכל אשר
 תאוו נפשך כלל : בנקר ובכאן ובין ובשכר
 פרט : ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל
 מה

תזרקה וענה בריל דתילף למדחל קדם
 יי אלהך כל יומיא : (כד) וארי יסגי
 מנה ארחא ארי לא תכול למטליה
 ארי יתרחק מנה אתרא די יתרעי יי
 אלהך לאשראה שכנתיה תמן ארי
 יברכינה יי אלהך : (כה) ותמן בכסףא
 ותצור כסףא בידך ותתנה לאתרא די יתרעי יי אלהך ביה : (כו) ותמן

כסףא

באור

יאכלם מי שהוא ראוי לאוכלם. (הראב"ע) : למען חלמד ליראה, הטעם כי כאשר תלך
 אל מקום הכבוד שם ילמדך, וטעם שני להיו' למען תלמד כטעם עגלה מלומדה, והטעם
 רגילות, והוא הישר בעיניי. (הראב"ע), וכן נראה לפי שאם תעשר מדגנך תירושך וגו' בכל
 פעם שאתה מעשר ומפריש חלק מאשר לך אתה זוכר את ה' שבשגבולו הוא, וטעם כל הימים,
 לפי שאין הפרש מעשר דגן בעת הפרש מעשר תירוש וינהר או בכורות הכאן : (כד) כי ירחק
 ממך המקום, הוא באור לוכי ירבה ממך הדרך, וכי יברכך ה' אלהיך באור לוכי לא תוכל
 שאתו, והטעם שיהי' לך מעשר רב משאת אותו לירושלים : (כה) בידך, כלומר שתוכל
 לשאת כל המשא בידך אחת : (כו) ובשכר, העשוי מדגש ומתמרים מנחה ומשעורים
 (הראב"ע) : ובכל אשר תשאלך נפשך, בכל אשר תאוו נפשך, כלל, בנקר בכאן וגו'
 פרט

ראה יד

תרגום אשכנזי עה

הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר-תֹּאמֶר נַפְשֶׁךָ
בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבַיִן וּבַשֶּׂכֶר וּבְכֹל
אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ
שָׂם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּשְׂמַחַת
אֶתָּה וּבִירְיָךְ: כו וְהָלוּ אֲשֶׁר-
בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנּוּ כִּי אֵין לוֹ
חֶלֶק וּנְחִלָּה עִמָּךְ: ס כֹּחַ מִקְצָהוּ
שָׁרֵשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל-
מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא
וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ: כט וּבֹא הַלְוִי

קאנוט רוא דיועז געלד היך
געבען פֿיר אללעז, דאז דיק
געליוטעט, פֿיר גראסעז אונד
קליינעז פֿיר, וויין אונד
אנדערז געטראנקע, איבער-
הויפט פֿיר אללעז, וואז דיינע
זעלע ווינשט: דיועז ואללוט
דוא דאזעלבוט פֿאר דעם
עוויגען דיינעם גאטט פֿער-
צעהרען, אונד דיר מיט
דיינען הויזלייטען איינע
פֿריידע מאַכען: (כו) דען לוי,
דער אין דיינען טהאָרען
אויט, מוסט דוא דאָביי
ניכט פֿערלאַסען: דען ער
בעקאָמט קיינען טהייל אונד
קין ערבע בייך אייך:
(כז) אללע דריי יאָר

וואללוט דוא דען צעהנטען דיינען איינקאָממען אין דעמוזעלבען יאָהרע אַבזאָנדערן:
אונד אין דיינען טהאָרען לאַסען: (כט) דער לוי,
דער

תרגום אונקלוס

רשי

כספא בקל דיתרעי נפשך בתורי
וכענא ובחמר תרת ועתיק ובכל די
תשאלך נפשך ותכול תקון קדם יי
אלהך ותחרי את ואגש-ביתך:
(כו) וליואח דיי בקרנך לא תשבקניה
ארי לית-ליה חילק ואחסנא עמך:
(כז) טסוף תלת שנין תפק ית-כל-
מעשר על-לתך בשתא תהיא ותצנע בקרנך:
ארי

מה הפרט ולד ולדות הארץ וראוי למאכל אדם
וכו': (כו) והלוי לא תעזבו מלידתו לו מעשר
ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. יבאו
לקט שבתה ופאה והפקד שאף הוא יש לו חלק
עמך בהן כעמך ואין חייבין במעשר:
(כז) מקנה שלש שנים. כל ולמד שאם השהה
מעשרותיו של שנה ראשונה ושנייה לשמטה
שיבערם מן הבית בשלישית: (כט) ובא הלוי
ויטול

באור

פרט, ובכל אשר תשאלך חזר וכלל, מה הפרט מפורש ולדות הארץ וראוי למאכל האדם אף
הכלל. (רשי'): ושמחת, כדי לשמוח: (כו) והלוי אשר בשעריך, המתגורר בערי
ארץ, כי אין לו נחלה: לא העזבו, לא תשמחהו אתך, ויהי טיב לו עמך: (כז) מקצה
שלש שנים, זה מעשר שלישי (או מעשר עני), ולא יוכיא בשנה הזאת מעשר שני, והוא
דעת רבותינו ז"ל, וכן משמעות המסך הכתיבים לפי פשוטם, שבתחלה אמר שיעשר את
תבואותיו, ויאכל את המעשר ההוא בירושלים, ועתה אמר בשנה השלישית לא יאכל את המעשר
ההוא בירושלים, כי אם ייסקנו בעירו, ויבאו העניים ויאכלו מעשר שני של שנה זו:
(כט) ובא הלוי, ויטול מעשר ראשון, כן פי' רשי' ז"ל, ולפי פשוטו הלוי לעני יחשב, כי
(5) כ א 1 20 אין

תרגום אשכנזי

ראה יד טו

דער קיינען טהייל אונד קיין ערבע בייא דיר בעקאסט, דער פֿרעמדע, דער וואַינע אונד דיא וויטווע, דיא אין דיינען טהאַרען וינד, זאַללען דינען פֿערצעהרען, אונד זיך זאַטטיגען: דאַמיט דער עוויגע דיין גאַטט דיך בייא זאַללער אַרבייט, דיא דוא פֿאַרהאַסט, זענען מאַגע :

כי אין ידו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו למען יברכה יהוה אלהיך בכל מעשה ידך אשר תעשה: טו א מקץ שבע שנים תעשה שמטה: ז וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר

טו (א) זאַללע זיבען יאָהר זאַללוט דוא אין ערלאַסיאָהר האַלטען: (ב) מיט דעם ערלאַסיאָהרע האַט עז פֿאַלגענדע בעוואַנדנים: וואו אין שולד הערר זיינעם

ישה

וואו אין שולד הערר זיינעם

תרגום אונקלוס

רש"י

ויטול מעשר ראשון: והגר והיתום ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו ולא תאכלנו אתה בירושלים כדרך שזקקת לאכול מעשר שני של שתי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שביעה מכתן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכי' ואתה הולך לירושלים במעשר של שנה ראשונה ושנייה שהיה ומתודה בערתי הקדש מן הבית כמו שמפורש בכי' תכל' לעשר:

ארי ליתדליה חולק ואחסנא עמך וגיוצרא ויתמא וארמלתא די בקרנך וייכלון וישבעון פדיל די יברבגך וי אלהך בכל עובדי ידך די תעבד:

טו (א) מסוף שבע שנין תעבד שמטתא: (ב) ודין פתגם שמטתא די שמיט כל גבר מרי רישודי ירשי

טו (א) מקץ שבע שנים יוכל שבע שנים לכל מלוה ומלוה תלמוד לומר קרבה

שנת השבע ואם אתה אומר שבע שנים לכל מלוה ומלוה להלוות כל אחד ואחד היא קריבה הא למדת שבע שנים למנין השמיטה: (ב) ששט כל בעל משה ידו שמוט

באור

אין לו נחלה בקרב ישראל: ואכלו ושבעו, אכילה כדי שביעה:

טו (א) מקץ, בתחלת השנה כאשר פירשתי, והעד הקהל את העם, (וזה היה בחג הסוכות בתחלת השנה) (הראש"ע), ואין דבריו מכוונים, כי לא אמר מקץ השנה השביעי, כי אם מקץ שבע שנה, והשביעית הוא סוף שבע השנים, לא תחלתם: ויתכן שכל קץ הוא סוף כפשוטו של מקרא בכל מקום, אבל קנה יאמר על הראש ועל הסוף: ויקנה גביל מזרים ועד קנהו (ברחשי' מ"ז כ"א), מראש ועד סוף, וכן כל העם יקנה (שם י"ט ד'), וכן ת"א מקוף שבע שנין, ורז"ל אמרו ששמטת כספי' הכתוב מדבר ואין השביעית משמטת אלא בסופה: כי אף שכל השנה השביעית בלה תקרא שנת השמיטה, כי היא קץ שבע שנים, מ"מ מפני שלא אמר השנה השביעי' תעשה שמיטה, רמז כי בסוף השבע ישמטו הכספים: וכן הקהל אמרו רז"ל שיהי' בחג הסוכות של השנה השמינית, והוא המועד הסמוך לקץ השבע השנים מאחריו: שמיטה, כמו שמיטה והניחיה, וענינו הסרת ההשגחה והדקדוק: שמוט

#